

УДК 336+338.486.4

*С. О. Тульчинська,
д. е. н., професор, професор кафедри економіки та підприємництва,
НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського", м. Київ
С. О. Кириченко,
к. е. н., доцент кафедри економіки та підприємництва,
НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського", м. Київ
С. Н. Аларіки,
бакалавр факультету менеджменту та маркетингу,
НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського", м. Київ*

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*S. O. Tylchynska,
Doctor of Sciences (Economics), Professor,
professor of the Department of Economics and Entrepreneurship,
NTUU "KPI named after Igor Sikorsky", Kyiv
S. O. Kyrychenko,
Ph.D., associate professor of the Department of Economics and Entrepreneurship,
NTUU "KPI named after Igor Sikorsky", Kyiv
S. N. Alariky,
Bachelor, NTUU "KPI named after Igor Sikorsky", Kyiv*

FINANCIAL STABILITY AS A COMPONENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE ENTERPRISE

У статті, в результаті проведеного дослідження, встановлено, що економічну стійкість підприємства слід розглядати як динамічну характеристику його діяльності, яка цілісно охоплює стабільність підприємства як у функціонуванні, так і у його розвитку. Фінансову стійкість підприємства слід розглядати як особливий збалансований стан рівноваги підприємства, за якого відбувається раціональне використання виробничих та фінансових ресурсів, що дозволяє забезпечити його стабільне функціонування та розвиток, за наявності складних дестабілізуючих умов його середовища. Такий стан досягається шляхом оптимізації основних фінансових показників підприємства, а саме рентабельності, платоспроможності та кредитоспроможності. З'ясовано основні групи фактори впливу на фінансову стійкість підприємства.

In the article, as a result of the study, it was established that the economic stability of an enterprise should be considered as a dynamic characteristic of its activity, which holistically covers the stability of the enterprise both in the functioning and in the development of the enterprise. The financial stability of an enterprise should be considered as a special balance of the equilibrium of the enterprise, in which the rational use of production and financial resources takes place, which ensures its stable functioning and development, in the presence of complex

destabilizing conditions of its environment. This condition could be achieved by optimizing the company's main financial indicators, such as: profitability, solvency and creditworthiness. The main groups of factors influencing the financial stability of the enterprise are found out.

Ключові слова: економічна стійкість, фінансова стійкість, нестабільність, ефективність, фактори впливу, підприємство.

Keywords: economic stability, financial stability, instability, efficiency, factors of influence, enterprise.

Постановка проблеми. Характерною рисою розвитку національної економіки України сьогодні є поява ряду дестабілізуючих чинників, викликаних екзогенними факторами. Така ситуація неминуче впливає як на структуру національної економіки в цілому, так і безпосередньо на діяльність економічних суб'єктів, що функціонують на мікрорівні, у тому числі на їх фінансову ефективність.

Однак, попри значний вплив чинників екзогенного середовища, потужний вплив справляють окремі аспекти організації фінансової діяльності всередині підприємства. Забезпечення належного рівня фінансової стабільності є запорукою раціонального використання ресурсного потенціалу підприємства та його стабільного розвитку у майбутньому.

В умовах постійно діючих дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища, будь-який суб'єкт господарювання прагне підвищити ефективність власної фінансової діяльності. Саме тому визначення рівня фінансової стійкості є одним із головних джерел отримання інформації про фінансовий стан підприємства сьогодні та його перспективи у майбутньому [5]. В умовах динамічної економіки, що характеризується економічною нестабільністю, одним із головних засобів досягнення ефективності фінансової діяльності підприємства є вироблення та реалізація комплексу заходів, спрямованих на укріплення власної фінансової стійкості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Викладена вище проблема знаходила своє відображення у доробку вітчизняних та іноземних економістів. Серед закордонних вчених, що займалися проблематикою фінансової стійкості підприємств, необхідно відзначити Е. Альтмана, Е. Дж. Долана, Дж. К. Ван Хорна та ін. Значний вклад у розвиток теоретико-методичних аспектів фінансової стійкості підприємств зробили такі вітчизняні вчені як: І. Балабанов, О. Барановський, В. Бариленко, О. Базилінська, М. Білик, В. Василенко, О. Заруба, О. Павловська, А. Поддєрьогін, Г. Поляк, М. Коробов, Н. Мірко, Л. Наумова, К. Самсонова, Ю. Цал-Цалко та ін. Віддаючи належне науковому доробку вчених, необхідно зауважити, що засади фінансової стійкості підприємств залишаються актуальними, що вимагає подальших досліджень, особливо із врахуванням сучасних умов розвитку підприємств в Україні.

Метою статті є за використанням системного підходу з'ясувати сутності фінансової стійкості підприємства як складової економічної стійкості підприємства. Для досягнення поставленої мети було з'ясовано сутність фінансової стійкості підприємства, визначено основні фактори впливу на неї та обґрунтовано показники оцінки фінансової стійкості підприємства.

Виклад основного матеріалу. В умовах несприятливого середовища для функціонування суб'єктів національного господарства, перед вітчизняними підприємствами стоїть задача в оптимізації власної фінансово-економічної діяльності для унеможливлення банкрутства. У такий час актуальним стає забезпечення належного рівня економічної та, зокрема, фінансової стійкості підприємства.

Оцінюючи загальний рівень стійкості окремого підприємства слід не забувати про його економічну стійкість, яка є свого роду визначником рівня стабільності підприємства.

Економічна стійкість розглядає міру стабільності структури функціонування підприємства під дією зовнішніх дестабілізуючих чинників. Так сьогодні економічна ефективність більшості українських підприємств має загрозово низький рівень. Це зумовлено, в першу чергу, кризовими явищами в економіці України починаючи з 2014 року, тривалим періодом ведення бойових дій на сході України, некомпетентною регуляторною політикою та несприятливим інвестиційним кліматом в країні. Окремо слід згадати відсутність ефективних заходів держави у сфері захисту національного товаровиробника, що лише погіршує рівень ділової активності українських підприємств.

Взагалі, економічну стійкість слід розглядати як динамічну характеристику діяльності підприємства. Вона цілісно охоплює стабільність як у функціонуванні, так і у розвитку підприємства, адже підприємство може стабільно функціонувати, задовольняючи лише базові виробничі та фінансові параметри, при цьому не розвиваючись [3, с. 72].

На загальну економічну стійкість підприємства впливають екзогенні та ендогенні чинники. Ними можуть бути, положення на ринку, рівень розвитку партнерських відносин, ступінь застосування інноваційних технологій та модернізації основних засобів, мінімізація підприємницьких ризиків пов'язаних з фінансовою або виробничою діяльністю, купівельна спроможність споживачів продукції, суспільні настрої, державна економічна політика тощо.

Для розвитку будь якого підприємства важливим є не тільки дослідження економічної стійкості, а й також безпосередньо з'ясування стану фінансової стійкості підприємства.

Щодо фінансової стійкості, її слід розглядати як комплексну категорію, котра розглядає, з одного боку, суто внутрішні елементи забезпечення стабільності (безперервний процес виробництва та реалізації товарів, стабільне отримання прибутку, своєчасна сплата кредиторських платежів), а з іншого боку, у розрізі більш загальному, передбачає стабільне функціонування підприємства в мінливих умовах, котрі часто носять дестабілізуючий характер.

Фінансову стійкість можна визначити як стан підприємства, який характеризується збалансованим використанням фінансових ресурсів, наявністю оптимального співвідношення між власними та залученими коштами, збереженні господарської самостійності за умови нестабільності зовнішнього середовища, що веде до стабільного функціонування підприємства з позитивними перспективами розвитку [1, с. 36].

Поняття фінансової стійкості є значно ширшим за традиційні фінансові категорії, такі як «кредитоспроможність», «рентабельність», «платоспроможність» та інші, адже поєднує у собі всебічну оцінку фінансових результатів підприємства [7, с. 27].

Важливим, для забезпечення ефективної діяльності підприємства, є дослідження сукупності факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства. Всього можна виокремити три групи факторів, наявність або відсутність яких безпосередньо впливає на фінансову стійкість підприємства [6].

Перша група факторів являє собою узагальнюючу форму зовнішніх та внутрішніх чинників впливу на стабільність фінансової діяльності. До них можна віднести:

- внутрішній стан підприємства у відповідності до його стадії життєвого циклу;
- ступінь розвитку економічного середовища в якому функціонує відповідний суб'єкт господарювання.

Фактори другої групи конкретизують окремі фактори першої групи. До таких слід віднести: регуляторну політику виконавчих органів влади, демографічну ситуацію в державі, фінансову стратегію підприємства, купівельну спроможність населення, амортизаційну політику підприємства.

Третя група факторів характеризує попередньо згадані фактори, даючи можливість комплексно проаналізувати можливі ризики, пов'язані з майбутньою фінансовою стабільністю підприємства. Такими факторами можуть бути: рівень інфляції, ступінь конкурентності окремого ринку, стратегія управління ризиком та інші.

Між усіма трьома групами факторів простежується наявний зв'язок, кожен з них у своїй мірі, позитивно чи негативно здійснює свій вплив на рівень фінансової стійкості підприємства в цілому.

Утім, в процесі забезпечення фінансової стійкості підприємства, головна увага має бути спрямована на мінімізацію ризиків пов'язаних саме з ендогенними чинниками, адже підприємець своїми діями не здатний знизити вплив на події та чинники зовнішнього середовища.

Зазвичай, керівниками підприємств розробляється комплекс заходів для забезпечення належного рівня фінансової стійкості в кризових умовах, з метою підтримки платоспроможності підприємства. До того ж, в процесі аналізу показників фінансової стійкості легко визначити проблемні моменти в діяльності окремого підприємства для їх швидкого усунення. Дані показники становлять інтерес не лише для власників підприємства, а й для його потенційних кредиторів та інвесторів, адже вони є індикатором надійності підприємства у якості позичальника.

Основою фінансової стійкості будь-якого підприємства є його господарська незалежність. Можна виокремити два основних підходи до функціонування і подальшого розвитку будь-якого підприємства. В одному випадку, підприємство функціонує й реалізує власний потенціал виключно за власний коштів, не залучаючи при цьому кредитні ресурси. В такому разі, фінансова стійкість буде високою, адже підприємство ніяким чином не залежить від кредитних ресурсів та зобов'язань, пов'язаних з їх виконанням. Однак, у той самий час така незалежність стає причиною втрати підприємством можливості до динамічного розширення та розвитку.

Іншим можливим варіантом є використання у значному розмірі позикових коштів. В даному випадку підприємство відкриває для себе можливості до швидкого розвитку, утім це несе у собі ряд загроз. По-перше, це підриває фінансову стабільність підприємства, а по-друге, у разі якщо підприємство виявиться нерентабельним, це призведе до великого обсягу збитків.

Зазначимо, що для ефективного функціонування підприємства та забезпечення належного рівня фінансової стійкості необхідне використання, як власного, так і залученого капіталу. Доцільним є активне використання позикових коштів на початкових етапах функціонування підприємства, що ресурсно забезпечить розширення матеріально-технічної бази та її подальший розвиток, а у більш пізні періоди краще спиратися на власний капітал, що буде запорукою фінансової стійкості організації навіть у кризові періоди в економіці.

Найбільшим ризиком, що виникає внаслідок використання позикових коштів є ризик недостатньої забезпеченості грошовими коштами для розрахунків за зобов'язаннями у несприятливих економічних умовах. Таким чином наявність грошових коштів, достатніх для розрахунку за борговими зобов'язаннями забезпечує зменшення ризику і в свою чергу, є умовою фінансової стійкості [8, с. 297].

Одним з важливих питань є визначення меж фінансової стабільності підприємства. Адже брак фінансової стійкості спричиняє втрату платоспроможності суб'єктом господарювання та неможливість виконувати покладені на нього функції.

Надлишок фінансової стійкості уповільнює розвиток підприємства, негативно впливаючи на виробничо-торговельну діяльність та збільшуючи витрати підприємства пов'язаними з надлишковими резервами [4, с. 263].

Важливою складовою фінансової стабільності будь-якого підприємства є достатній рівень забезпеченості фінансовими ресурсами задля виробництва конкурентоспроможної продукції, здатної забезпечити стабільне отримання прибутку. Прибуток є визначним елементом у розвитку підприємства, адже саме за рахунок нього підприємство може розраховуватися з поточними зобов'язаннями та успішно інвестувати у розвиток власних засобів виробництва та застосування нових технологій. При цьому, для оцінки фінансової стійкості важливим є не тільки розмір прибутку, але й рентабельність, котра визначається на базі прибутку.

Для успішного управління фінансовою стійкістю необхідно чітко розуміти одну з головних складових її забезпечення – стабільна платоспроможність, за рахунок достатньої частини власного капіталу у складі джерел фінансування. Це дозволяє підприємству бути незалежним від негативних впливів ззовні, до того ж забезпечується незалежність від кредиторів і тим самим знижується можливий ризик банкрутства[2].

Одною з економічних категорій, яку слід враховувати при визначенні рівня фінансової стабільності підприємства є кредитоспроможність. Дана категорія характеризує існуючий фінансовий стан, а саме рівень забезпеченості фінансовими ресурсами, необхідними для розрахунку за власними грошовими зобов'язаннями [5, с. 369].

Слід також відмітити, корельованість таких показників як кредитоспроможність та рентабельність. Оскільки тривала негативна динаміка щодо показника рентабельності призводить до зниження кредитоспроможності. Падіння рентабельності призводить до негативних наслідків пов'язаних з обмеженістю у грошових ресурсах, падінням ліквідності та загальної економічної ефективності.

Висновки. Узагальнюючи, можна зробити висновок, що фінансову стійкість слід розглядати як особливий збалансований стан рівноваги підприємства, за якого відбувається раціональне використання виробничих та фінансових ресурсів, що дозволяє забезпечити його стабільне функціонування та розвиток, за наявності складних дестабілізуючих умов його середовища. Такий стан досягається шляхом оптимізації основних фінансових показників підприємства, а саме рентабельності, платоспроможності та кредитоспроможності. Важливим питанням також є збалансування структури капіталу підприємства у відповідності до стадії його розвитку задля забезпечення його економічної ефективності. У процесі здійснення господарської діяльності підприємство зазнає комплексного впливу різноманітних факторів, існування яких напружені пов'язані з певними ризиками.

Список використаних джерел.

1. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз : теорія та практика : навч. посіб. / О. Я. Базилінська – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 328 с.
2. Бернстайн Л. А. Анализ финансовой отчетности: теория, практика и интерпретация / Л. А. Бернстайн ; пер. с англ., научн. ред. перевода чл.-кор. РАН И. И. Елисева. – М. : Финансы и статистика, 2003. – 624 с.
3. Внутрішній економічний механізм функціонування підприємства : навч. пос. / П. В. Круш, С. О. Тульчинська, Р. В. Тульчинський, С. О. Кириченко та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 206.
4. Кириченко С. О. Сучасний фінансовий стан підприємства та перспективи його розвитку / С. О. Кириченко, І. М. Ліннік // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. – 2015. – Вип. 16. – С. 261-265.
5. Ковальчук Н. О. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування / Н. О. Ковальчук, Т. В. Руснак // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – В. 11. – С. 368-371.
6. Кован С. Е. Финансовая устойчивость предприятия и ее оценка для предупреждения его банкротства / Кован С. Е., Кочетков Е. П. // Экономический анализ: теория и практика. – 2009. – Вип. 15. – С. 52-59.
7. Поддєрьогін А. М. Фінансова стійкість підприємств в економіці України : [монографія] / А. М. Поддєрьогін, Л. Ю. Наумова. – К. : КНЕУ, 2011. – 184 с.
8. Тульчинська С. О. Проблеми оцінки фінансового стану підприємства і напрямки їх вирішення / С. О. Тульчинська, М. В. Нікітіна // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. – 2013. – Вип. 12. – С. 295-301.

References.

1. Bazilins'ka, O. Ya. (2009), *Finansovyy analiz : teoriia ta praktyka* [Financial analysis: the theory is the practice], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
2. Bernstajin, L. A. (2003), *Analyz fyfinansovoj otchetnosti: teoriya, praktyka i interpretatsiya* [Analysis of financial statements: theory, practice and interpretation], Fynansy i statistika, Moscow, Russia.

3. Krush P. V., Tul'chyns'ka S. O. and Tul'chyns'kyj R. V. (2008), *Vnutrishnij ekonomichnyj mekhanizm pidpryemstva* [Internal economic mechanism of enterprise], Tsentri uchbovoi literatury, Kyiv, Ukraine.
4. Kyrychenko, S. O. and Linnik, I. M. (2015), "Current financial condition of the enterprise and prospects of its development", *Suchasni problemy ekonomiky ta pidpryemnytstvo*, vol. 16, pp. 261-265.
5. Koval'chuk, N. O. and Rusnak, T. V. (2016), "Financial stability of domestic enterprises as a prerequisite for their stable functioning", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, vol. 11, pp. 368-371.
6. Kovan, S. Ye. And Kochietkov, Ye.P. (2009), "The financial stability of an enterprise and its assessment to prevent its bankruptcy", *Ekonomichieskij analiz: tieoriia i praktika*, vol. 15, pp. 52-59.
7. Poddier'ohin, A. M. and Naumova, L. Yu. (2011), *Finansova stijkist' pidpryemstv v ekonomitsi Ukrainy* [Financial stability of enterprises in the economy of Ukraine], KNEU, Kyiv, Ukraine.
8. Tul'chyns'ka, S. O. and Nikitina, M. V. (2013), "Problems of the assessment of the financial condition of the enterprise and the direction of their solution", *Suchasni problemy ekonomiky ta pidpryemnytstvo*, vol. 12, pp. 295-301.

Стаття надійшла до редакції 15.03.2018 р.